

C. KRAG og J. SANDNES (red.): Nye Middelalderstudier. Kongedømme, kirke, stat. Norske historikere i udvalg VI. Oslo, Universitetsforlaget, 1982, 357 s.

Denne serie henvender sig især til universitetsstuderende, som herigennem skulle få let adgang til vigtige bidrag inden for forskningen. Bind 6 omhandler især de politiske og forfatningsmæssige sider af norsk middelalderhistorie. Tidsmæssigt falder bogen i tre afsnit med indledning af hver sin forfatter. C. Krag står for den tidlige middelalder, og han nøjes ikke med at give en »Stand der Forschung«, men fremsætter også nogle meget betimelige ønsker for dens fremtid. Tværfaglighed skal der til, og metodisk pluralisme, fordi kilderne er overleveret os på et vanskeligt forståeligt sprog, gerne af udpræget litterært tilsnit og afspejlede en etisk og religiøs forestillingsverden, som ligger os fjernt. K. Helles indledning til højmiddelalderen udviser et suverænt kendskab til både kilder og faglitteratur og er dertil formuleret med forbilledlig klarhed. S. Imsen understreger i sin kyndige indledning til senmiddelalderen de iøjnefaldende skævheder i forskernes prioritering mellem samfundstoppen og folket og konstaterer, at sidstnævnte må vente på, at dets tid får komme.

Bogen består af 25 forskningsbidrag, alle af høj standard; kun enkelte kan nævnes her. N. Bjørgos artikel om samkongedømme kontra enekongedømme er en interessant studie udført af en, som behersker det norrøne kildemateriale, og som rydder sin egen sti gennem et traditionsbundet forskningsfelt. Norge har fostret en toneangivende agrarhistorisk skole, og i artiklen Trøndelag og Olav den hellige tager A. Holmsen sin læser ved hånden, mens han holder Heimskringla i sin anden hånd, og sammen vandrer vi i kong Olavs fodspor. Snorris beretning giver sammenholdt med naturforholdene en forklaring på kongens handlinger og færden; det var jo det samme Norge for Olav som for os – de mellemliggende tusind år er i landets historie knap et øjeblik.

For de øvrige skandinaviske folk må norsk højmiddelalders rige kildemateriale kunne vække misundelse. En sådan særnorsk kilde er Kongespejlet, som S. Bagge har behandlet grundigt, og heraf er hentet et udmærket afsnit om kongeidealet. K. Lundens artikel om højmiddelalder-kongedømmet er spændende i sin eksperimenterende karakter. På en original måde kombinerer han agrarhistoriske data med den politiske virkelighed, som vi kender fra kilderne. Fra K. Helles omfangsrige monografi om højmiddelalderkongedømmet er medtaget et afsnit om rigsrådets fremvækst; en skarpsindig analyse af den institution som under den svensk-norske union skulle påtage sig »governmental« funktioner i Norge. Som en pendant hertil ville det, til belysning af det indre styre af Norge i 14. årh., have været nyttigt at medtage G. Authén Bloms afsnit om Mariakirken (i Oslo) fra hendes bog Kongemagt og privilegier. I den sidste del af bogen står R. Fladby for artiklen om den norsk-svenske unions opløsning i 1343 og siger heri mange gode ting med få og velvalgte ord.

Denne bog fremviser et udvalg af de sidste 15 års norske middelalderforskning. Flere af bidragene kredser om kirken og dens lovgivning – måske en naturlig ting når man har et forskerkollegium, som indbefatter A. O. Johnsen, E. Gunnes og S. Bagge. De norske kilder må til dels siges at favorisere den fremherskende formalisme i tolkningen af kirkens status i samfundet. Også den noget særegne norske interesse for landets kongedømme findes rigt repræsenteret i bogen (jvf. min anm. af P. Sveaas Andersen: Samlingen av Norge og kristningen av landet 800-1130, (Dansk) HT 82:1, 1982, s. 107-113). Den foreliggende bogs titel og

indhold svarer godt til hinanden for så vidt angår kirke og konge, men knap så godt når det gælder staten opfattet som en helhed. Vi møder i bogen en forskningstradition med en opprioritering af bestemte temaer, hvilket på den anden side går ud over bredden i forskningen.

Ólafía Einaradóttir

GRETHE FOSS: Anna Komnena. Øst og Vest under første korstog. Kbh., Berlingske Leksikon Bibliotek, 1981. 180 s. 85 kr.

På en virkelig læseværdig måde præsenterer Grethe Foss i sin undersøgelse et fælles østligt og vestligt perspektiv på det første korstog ved brug af Anna Komnenas historieværk »Alexiaden«. Det særlige aspekt, der ligger i at følge de vestlige korstogshæres bevægelser på baggrund af det byzantinske riges kulturelle niveau og politiske og strategiske interesser, er helt gennemført og danner et nødvendigt supplement ved enhver forskningsmæssig beskæftigelse med korstogene og deres nærtliggende problemer. Ved udblik bagud og fremad i tid sættes den byzantinske kejserrække i relief over for det spændingsfyldte spil mellem korsridderne og det østlige kejserdømme. Der er noter, kort, bibliografi og indeks som hjælp med benyttelsen.

Tore Nyberg

ERLAND PORSMOSE: Bønder, bryder og tjenere. Gårdbrugervilkår på Fyn 1502-1542. Odense University Studies in History and Social Sciences. Vol. 81. Landbohistorisk Selskab/Odense Universitetsforlag, 1983. 109 s. 90 kr.

Porsmoses bog har to omdrejningspunkter: Det ene er spørgsmålet om, hvor lang den gennemsnitlige fæstetid rent faktisk var i begyndelsen af det 16. århundrede; det andet er spørgsmålet om, hvorvidt Frederik Is forordning af 14. maj 1523 – ofte kaldet »livsfæsteforordningen« – sætter sig spor i de faktiske fæstetidslængder. I tilknytning hertil diskuterer Porsmose så, om man med rette kan kalde den en forordning om *livsfæste*.

Hidtil har det i hovedsagen været Aksel E. Christensens afhandling om fæstetidslængderne, der har stået som det »sidste ord« i denne sag. (Christensen: Senmiddelalderlige fæsteformer som forudsætning for forordningen om livsfæste af 1523. I: Festskrift til Erik Arup, 1946) Christensen konstaterede ud fra kvantitative kilder til landboforholdene i Næsbyhoved len (Fyn) og ved Skovkloster (Sjælland), at der forud for forordningen af 1523 fandtes en bred vifte af fæsteformer og fæstelængdeformer, og at man ikke med rette kunne hævde, at livsfæste var det almindeligste.

Christensens kildemateriale blev senere anfægtet af F. Skrubbeltrang i Det danske landbosamfund 1500-1800. Ifølge Skrubbeltrang er materialet, der for Næsbyhoved dækker perioden 1502-10 og for Skovkloster 1467-81, for spinkelt (s. 20) (jvf. i øvrigt Christensens svar i Fortid og Nutid XXIX, 1982, s. 677 ff).